

11. Fitzgerald M. Satan, the great motivator. The curious economic effects of religion [Електронний ресурс] / Michael Fitzgerald. – November 15, 2009. – Режим доступу : http://www.boston.com/bostonglobe/ideas/articles/2009/11/15/the_curious_economic_effects_of_religion/. – Загол. з екрану.

12. Malloch T. Free to Choose: Economics and Religion [Електронний ресурс] / Theodore Malloch. – Режим доступу : <http://crf.hudson.org/articledocs/FreetoChoose.doc>. – Загол. з екрану.

УДК 339.543.31

ЯКІСНІ ПАРАМЕТРИ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ТА ФІНАНСОВІ СТИМУЛИ ЩОДО ЇХ ПІДВИЩЕННЯ

КЛІМЧИК В. В.

УДК 339.543.31

Клімчик В. В. Якісні параметри українського експорту та фінансові стимули щодо їх підвищення

У статті проаналізовано якість українського товарного експорту на основі його асортименту і питомої вартості. Обґрунтовано переваги експорту товарів високих і середніх технологій високого рівня для економіки країни. Запропоновано посилити використання методів, інструментів та важелів фінансового впливу для нарощування експорту конкурентоспроможної високотехнологічної і наукомісткої продукції.

Ключові слова: асортимент експорту, питома вартість експорту, технологічна місткість експорту, додана вартість, конкурентоспроможність, фінансове регулювання.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 11.

Клімчик Вікторія Вікторівна – викладач, кафедра фінансів, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)

E-mail: klimchyk_viktoria@mail.ru

УДК 339.543.31

Климчик В. В. Качественные параметры украинского экспорта и финансовые стимулы к их повышению

В статье сделан анализ качества украинского товарного экспорта на основе его ассортимента и удельной стоимости. Обоснованы преимущества экспорта товаров высоких и средних технологий высокого уровня для экономики страны. Предложено усилить использование методов, инструментов и рычагов финансового влияния для наращивания экспорта конкурентоспособной високотехнологической и наукоемкой продукции.

Ключевые слова: ассортимент экспорта, удельная стоимость экспорта, технологическая емкость экспорта, добавленная стоимость, конкурентоспособность, финансовое регулирование.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Формул.:** 1. **Библ.:** 11.

Климчик Виктория Викторовна – преподаватель, кафедра финансов, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)

E-mail: klimchyk_viktoria@mail.ru

UDC 339.543.31

Klimchik V. V. Qualitative Parameters of Ukrainian Export and Financial Incentives for its Improvement

The article analyzes the quality of Ukrainian goods exported from its range and unit cost. The advantages of export of high and medium-high technology to the economy are grounded. There are offered to increase the use of methods, instruments and tools of financial influence for increasing exports competitive of high-tech and science intensive products in the article.

Key words: range of exports, the share of export value, technological capacity of exports, value added, competitiveness, financial regulation.

Pic.: 1. **Tabl.:** 2. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 11.

Klimchik Viktoriya V. – Lecturer, Department of Finance, Ternopil National Economic University (vul. Lvivska, 11, Ternopil, 46020, Ukraine)

E-mail: klimchyk_viktoria@mail.ru

Протягом тривалого періоду часу домінуючою тенденцією в розвитку економіки України є її експортоорієнтований напрям. За даної моделі розвитку економіки забезпечення належного рівня участі країни у світовому господарстві можливе за рахунок нарощування обсягів експорту високотехнологічної продукції із значним вмістом доданої вартості на основі застосування дієвих стимулів для суб'єктів зовнішньоторгівельної діяльності. Без вирішення цього завдання неможливим буде досягнення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на світовому ринку.

Якісна складова зовнішньоторгівельної діяльності є не лише важливим чинником підвищення її ефективності, а й фактором соціально-економічного розвитку країни. Даній проблемі приділяється значна увага в дослідженнях СОТ, ОЕСР, NSF, у працях таких зарубіжних вчених, як П. Кругман, М. Портер, Дж. Стігліц, Дж. Хал-

лак, Ю. Піскунов, Є. Ясін. Проблемам розвитку експортної політики та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів за рахунок інноваційних технологій присвячені праці українських вчених І. Бураковського, К. Ващенко, В. Гейця, В. Денисюк, А. Мазаракі, Т. Мельник, Є. Савельєва, В. Сіденко, А. Філіпенка та інших.

Проте питанням ефективності структури українського експорту, як важливої складової зовнішньоторгівельної діяльності і національної конкурентоспроможності, приділено недостатньо уваги.

Мета статті – проаналізувати якісну складову українського товарного експорту на основі показників його асортименту і питомої вартості, визначитися з напрямками нарощування експорту конкурентоспроможної високотехнологічної і наукомісткої продукції та із запровадженням дієвих фінансових стимулів для суб'єктів зовнішньоторгівельної діяльності.

Місце країни на світовому ринку визначається не лише кількісними показниками, а насамперед якісними характеристиками зовнішньої торгівлі. Традиційно якість торгівлі окремої країни визначають на основі відносної питомої вартості експорту або імпорту та їх асортименту [1].

Якість зовнішньоторговельних відносин та конкурентоспроможність українських товаровиробників на зарубіжних ринках, зокрема, Європейського Союзу, можна оцінити шляхом порівняння показників асортименту експорту (кількість товарних категорій) окремих країн ЦСЄ та України, який спрямовується у країни ЄС-15. У *табл. 1* представлено асортимент експорту товарів деяких країн до ЄС-15 з використанням 4-значного рівня класифікації товарів другої редакції МТСК і обсяги експорту, за якими перевищували 100 тис. дол. США.

абсолютної більшості товарів експорту України і країн ЄС одиницею виміру їх фізичних обсягів є вага (до 90% від загального обсягу експорту), то використання даного показника є виправданим.

Питому вартість експорту можна визначити за такою формулою [3]:

$$UW_{it}^{ex} = \frac{EX_{it}^{nw}}{NW_{it}}$$

де UW_{it}^{ex} – питома вартість експорту країни i в період t ;

EX_{it}^{nw} – обсяг експорту країни i в період t у дол. США за товарними категоріями, в яких одиниця виміру фізичних обсягів – чиста вага продукції в кілограмах;

NW_{it} – загальна вага продукції, яку експортує країна i в період t , у кілограмах.

Таблиця 1

Оцінка асортименту експорту до ЄС-15 для країн ЦСЄ та України*

Назва країни	Кількість товарних категорій, шт.				Щодо рівня ЄС-15, %			
	1992	2004	2008	2011	1992	2004	2008	2011
Країни ЄС-15	767	771	761	767	100	100	100	100
Країни ЦСЄ	667	719	721	723	87	93	95	94
Польща	567	640	652	653	74	83	86	85
Чехія	**	634	625	631	**	82	82	82
Угорщина	551	598	573	568	72	78	75	74
Румунія	328	492	520	524	43	64	68	68
Болгарія	366	428	512	510	48	56	67	66
Словенія	408	486	503	522	53	63	66	68
Словаччина	**	501	493	505	**	65	65	66
Естонія	123	373	410	412	16	48	54	54
Литва	149	341	385	398	19	44	51	52
Україна	168	363	644	351	22	47	45	46
Латвія	126	271	311	326	16	35	41	43

* – розраховано автором за [2].

** – немає даних, оскільки не існує окремих країн.

У країнах ЄС-15 асортимент товарних категорій експорту у період 1992 – 2011 рр. знаходився у межах 761 – 776 найменувань товарів, тобто був достатньо розширеним і стабільним. Найбільше різноманіття експорту характерне для Німеччини (755 товарних категорій у 2011 р.), Великої Британії та Франції.

За даний період значно розширився і майже наблизився до рівня ЄС-15 асортимент товарів країн ЦСЄ, що експортуються ними до країн ЄС-15 (723 найменувань або 94%). Особливо швидко збільшувався асортимент товарного експорту в Польщі – з 567 шт. у 1992 р. до 674 шт. у 2011 р. Україна також розширила асортимент товарного експорту до ЄС-15 з 193 позицій у 1992 р. до 351 позицій у 2011 р., але це значно менше, ніж у країн ЦСЄ.

Іншим важливим показником якісної оцінки зовнішньоторговельної діяльності окремих країн є питома вартість експорту, який виражає середню ціну товарів із розрахунку на 1 кг їх ваги. Враховуючи, що для

На основі оціночних даних [2] проаналізуємо питому вартість експорту та її динаміку країн ЦСЄ та України до країн ЄС-15 (*табл. 2*). За період 1992 – 2011 рр. питома вартість експорту країн ЦСЄ має чітку тенденцію до збільшення, а темпи її зростання, навіть значно вищі, ніж у країнах ЄС-15. Особливо ця тенденція прослідковується, починаючи з 2004 р., що пов'язано з успішним проведенням реформування економіки при вступі в Європейський Союз та переміщенням у країни Центральної і Східної Європи із «старих» європейських країн підприємств таких галузей промисловості, як автомобілебудування, електроніка, фармацевтика та галузей, що використовують найновіші біотехнології. Найвагоміших результатів у збільшенні питомої вартості експорту на 2011 р. досягнуто у Словаччині (2,80 дол. США за 1 кг) та Румунії (2,69 дол. США за 1 кг). Порівняно з ними здобутки України виглядають надто скромними: питома вартість 1 кг експорту зросла з 0,12 дол. США

у 1992 р. до 0,58 дол. США у 2011 р. Вітчизняна вартість експорту українських товарів до ЄС-15 втричі менша, ніж у країнах ЄС-15, і вчетверо менша, ніж в середньому для країн ЦСЄ. З наведених у табл. 2 даних видно, що лише у Латвії показник питомої вартості експорту приблизно на рівні України.

ни у світовому господарстві неможливе без значного підвищення технологічної складової у зовнішньоторговельній діяльності. Саме зовнішня торгівля високотехнологічними товарами виступає індикатором здатності країни до інноваційного розвитку, який значною мірою визначає конкурентоспроможність національної еконо-

Таблиця 2

Оцінка відносної якості експорту до ЄС-15 для країн ЦСЄ та України*

Назва країни	Питома вартість експорту дол. США за 1 кг				Щодо рівня ЄС-15, %			
	1992	2004	2008	2011	1992	2004	2008	2011
Країни ЄС-15	1,26	1,76	1,77	1,81	100	100	100	100
Країни ЦСЄ	0,46	1,68	2,27	2,30	37	95	128	127
Болгарія	0,70	1,09	2,06	2,02	56	62	116	112
Чехія	**	1,76	2,36	2,47	**	100	133	136
Естонія	0,30	0,62	1,12	1,07	24	35	63	59
Угорщина	0,93	3,35	2,32	2,31	74	190	131	127
Латвія	0,18	0,27	0,44	0,50	14	15	25	28
Литва	0,18	0,7	1,15	1,16	14	40	65	64
Польща	0,28	1,04	2,03	2,11	22	59	115	117
Румунія	0,87	2,61	2,72	2,69	69	148	154	149
Словаччина	**	2,22	2,77	2,80	**	126	156	155
Словенія	1,98	2,35	2,33	2,38	157	134	132	131
Україна	0,12	0,39	0,61	0,58	10	22	34	32

* – розраховано автором за [2];

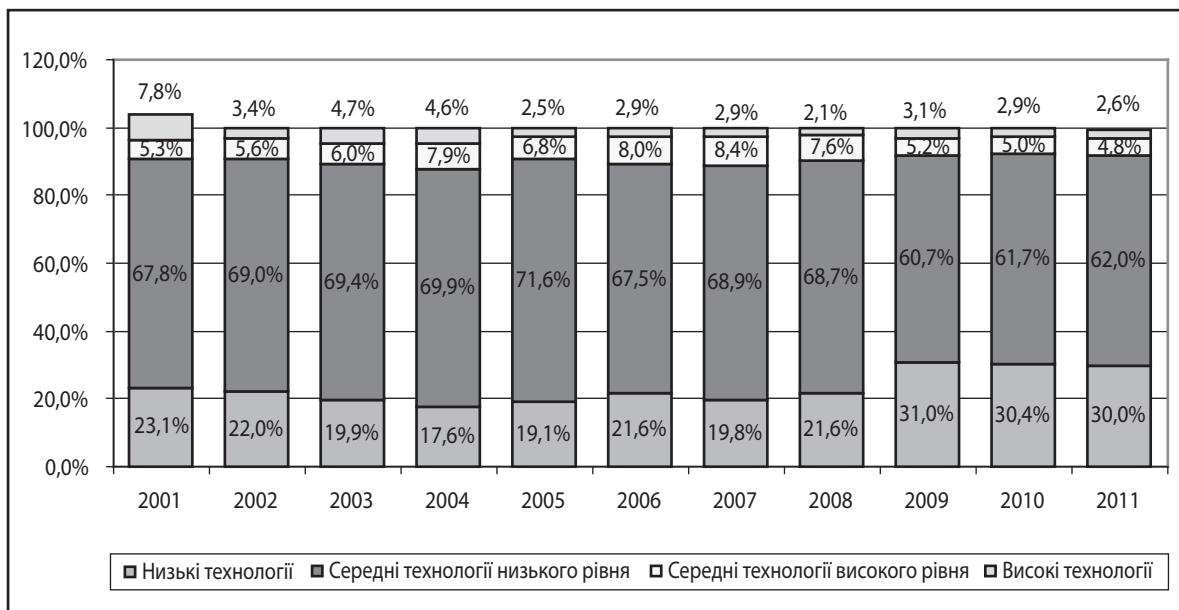
** – немає даних, оскільки не існує окремих країн.

Слід зазначити, що упродовж 2004 – 2008 рр. питома вартість експорту України збільшилася у 1,6 раза, що було досягнуто в основному за рахунок сприятливої ринкової кон'юнктури та значного підвищення світових цін на окремі ресурсомісткі категорії товарів українського експорту. Проте фінансово-економічна криза негативно вплинула на зниження даного показника у 2009 – 2011 рр.

Таку низьку оцінку відносної якості українського експорту можна пояснити переважанням в його структурі сировинних товарів і продукції переробної промисловості низького ступеня обробки. У товарній структурі експорту найбільша частка припадає на продукцію нижче середнього рівня або середньо низькі технології. Більше того, за останнє десятиріччя намітилася тенденція до зростання частки продукції низького технологічного рівня в українському експорті (рис. 1). Товари високотехнологічного та середнього рівнів технологій в загальному обсязі експорту товарів складають лише 7 – 10%. Водночас навіть у країнах, що розвиваються, частка високотехнологічного експорту досягає 30% [5]. Саме «рівень технологічної місткості експорту є однією з вагомих якісних характеристик конкурентоспроможності країни, що визначає її місце на світовому ринку» [6, с. 134], і зростання обсягів торгівлі на світових технологічних ринках свідчать про підвищення вагомості країни у взаємовідносинах з іншими країнами. Тому, на переконання відомих українських вчених В. Гейця, К. Ващенко, Т. Мельник та інших, досягнення вагомого місця Украї-

міки, її «вагомість у взаємовідносинах з іншими країнами». Надто низька частка високотехнологічних товарів у зовнішній торгівлі України у 2005 – 2011 рр., як у експорті (2 – 3%), так і в імпорті (3 – 7%) («технологічність імпорту залежить від ступеня прогресивності потреб економіки» [6, с. 134]), свідчать про значне відставання не лише від розвинутих країн, але і значного числа країн, що розвиваються.

У 2011 р. загальний обсяг експорту України на 23,7% був сформований за рахунок низько технологічних продуктів рослинного походження, жирів, олій та готових харчових продуктів. Ще 35,1% складали товари нижче середнього технологічного рівня – енергетичні матеріали, чорні метали та вироби з них. На частку товарів, що відносяться до вище середнього технологічного рівня (високих технологій середнього рівня) припадало лише 4,8% від загального українського експорту. В основному цю групу складала продукція машинобудівельного комплексу і частково хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості. Частка високотехнологічних товарів в українському експорті незначна – всього 2,6% від його загального обсягу у 2011 р. У порівнянні з 2001 р. у вартісному виразі експорт високотехнологічної продукції зріс з 1 млрд дол. США до 1,3 млрд дол. США у 2011 р. Зростання досягнуто за рахунок фармацевтичних продуктів, авіаційно-космічної техніки, електроніки та телекомунікацій. Саме експорт високотехнологічних товарів найменшою мірою зазнав негативного впливу фінансової кризи 2008 – 2009 рр.

Рис. 1. Динаміка товарної структури експорту України з огляду на його технологічну місткість, %

Джерело: Розраховано автором на основі даних [4].

Для економіки розвинутих країн у сучасних умовах характерною особливістю є динамічне нарощування структурних змін внаслідок постійних змін технологій, збільшення частки послуг у ВВП та зменшення частки промисловості при стабільно низькій частці сільського господарства. Значно вищий у порівнянні з рештою країн світу рівень розвитку науки, освіти, інформаційно-комунікаційних технологій стає їх важливою конкурентною перевагою, яка проявляється у продукуванні інновацій, розвитку високотехнологічних виробництв і випуску продукції вищої якості. За оцінками фахівців у розвинутих країнах 85 – 90% приросту ВВП формується за рахунок виробництва наукоємної продукції.

Можливість отримання надприбутків від продажу високотехнологічної продукції призвела до значно вищих темпів зростання її експорту у порівнянні зі збільшенням виробництва. За період з 1995 по 2008 рр. виробництво високотехнологічних товарів зросло у 2 рази (до 4,02 трлн дол. США) а їх експорт збільшився у 3 рази (2,92 трлн дол. США, що становило 70% від всього виробленого обсягу продукції високих технологій) [7]. За оцінками аналітиків, у найближчі 10 – 15 років вартість експорту високотехнологічної продукції зростуть у 4 – 5 разів, що суттєво підвищило його ефективність [8].

Виробництво високотехнологічної продукції характеризується значно вищою ефективністю у порівнянні з продукцією нижчих технологічних укладів. Якщо при добуванні вугілля створюється лише 1 – 2% доданої вартості, виробництві теплової енергії – 3 – 4%, виплавці сталі – 5 – 7%, то при виробництві сучасного комп'ютера – 1500%. У вартісному вимірі виплавка 1 кг металу приносить 0,01 дол. США прибутку, добування 1 кг сирової нафти – 0,05 дол. США, 1 кг сучасного авіалайнера – 1000 дол. США, 1 кг комп'ютерних мікропроцесорів (чипів) новітнього покоління – 5000 дол. США прибутку [9]. Саме ці обставини значною мірою посилюють зацікавленість ряду країн у нарощуванні виробни-

цтва і експорту високотехнологічної продукції. Якщо до недавнього часу 80% світового ринку високих технологій контролювали США, Японія і декілька розвинутих європейських держав, то зараз активними його учасниками виступають Китай, Південна Корея, Тайвань, Малайзія і ряд інших країн. У загальному обсязі експорту готової продукції частка високотехнологічних товарів таких країн як, у Малайзія, Філіппіни і Сінгапур, досягла 60%, і понад 30% у Таїланді та Південній Кореї [10]. Досягнення таких результатів значною мірою пов'язані з їх агресивною політикою завоювання ринків високотехнологічної продукції і участю у міжнародній виробничій кооперації, насамперед, у рамках провідних ТНК.

У світовому експорті простежується стійка тенденція зростання обсягів такої високотехнологічної продукції, як засоби зв'язку, комп'ютерна та офісна техніка, які у порівнянні з 1995 р. зросли, відповідно, з 378 і 218 млрд дол. США до 1314 і 585 млрд дол. США у 2008 р. Швидкими темпами починають з 2005 р. зростати обсяги експорту фармацевтичної промисловості (у 3,1 рази) і медичного, точного та оптичного обладнання (у 2,4 рази).

Проте, незважаючи на суттєву відмінність в ефективності виробництва між високотехнологічною продукцією і продукцією нижчих технологічних укладів, частка доданої вартості, створена у виробництві високотехнологічної продукції упродовж 1997 – 2008 рр., становила в середньому 15% у загальному обсязі доданої вартості створеної у світовій промисловості [7]. Це можна пояснити тим, що лише відносно невелика кількість розвинутих країн та країн, що розвиваються, розробляють високі технології. Можливості ж отримання більш високої доданої вартості за рахунок інновацій ведуть до загострення конкурентної боротьби на ринку високих технологій і до посилення ролі держави і міжнародних корпорацій – власників інноваційних продуктів.

Як відмічалось вище, на даний час для зовнішньоторговельної діяльності України характерними ознака-

ми є домінуюча частка сировини та виробів з низьким рівнем обробки у структурі експорту, його низькі технологічна місткість і рівень доданої вартості, щорічне перевищення обсягів імпорту товарів над обсягами експорту. Це спричиняє стан від'ємного сальдо поточних операцій платіжного балансу країни і посилює негативний вплив на фінансову систему та економічний розвиток країни.

Відсутність дієвих регулюючих заходів в експортній діяльності вітчизняних господарюючих суб'єктів не стимулює їх до підвищення якості експорту, підвищення рівня доданої вартості і технологічного рівня за рахунок впровадження нових науково-технічних розробок. Значна кількість здійснених різноманітних макроекономічних заходів часто були непослідовними і суперечливими, а окремі важелі та інструменти регулювання мали регресивний вплив на зовнішньоторговельну і господарську діяльність українських суб'єктів господарювання. Тому і на сьогодні актуальною залишається потреба вдосконалення механізму державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, серцевину якого складає фінансове регулювання, з тим, щоб посилити зацікавленість до нарощування експорту конкурентоспроможної високотехнологічної і наукомісткої продукції. Це передбачає необхідність розробки засад формування та способів застосування методів, інструментів та важелів впливу з тим, щоб посилити їх стимулюючий вплив на підвищення якості експортної діяльності.

За тенденції хронічного негативного сальдо торговельного балансу України (з 2005 р.) особливу увагу слід приділити нарощуванню вартісних обсягів експорту, а тому методи, інструменти та важелі фінансового впливу повинні, насамперед, зосереджуватися на його стимулюванні. Другим важливим напрямком досягнення позитивного сальдо у зовнішній торгівлі є зменшення обсягів товарного імпорту, у першу чергу за рахунок товарів, які в достатній кількості виробляються або для виробництва яких є наявний потенціал. Враховуючи, що значна кількість товарів вітчизняного виробництва поступається за якістю і ціною імпортованим, фінансове регулювання має спрямовуватися на використання стимулів до створення конкурентоспроможної продукції, до розвитку імпортозаміщувального виробництва.

Результативність зовнішньоторговельної діяльності значною мірою визначається рівнем розвитку зовнішньоекономічної діяльності в країні. Тому всі заходи фінансового регулювання, які спрямовані на створення більш сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності, підвищення зацікавленості в суб'єктів господарювання у досягненні більш високих результатів у даній сфері, прямо чи опосередковано впливають як на якісні, так і кількісні показники зовнішньої торгівлі.

Фінансове регулювання, яке прямо чи опосередковано діє через інші складові механізму державного регулювання, впливає на зовнішньоторговельну діяльність і на її результативність. Прямий вплив здійснюється через кредитування та страхування експорту, відшкодування ПДВ, державну фінансову підтримку експортерів, ввізні і вивізні мито. Непрямий вплив здійснюється через певні види податків, які напряму не пов'язані з між-

народною торгівлею (наприклад, податок на прибуток підприємств), через фінансування і пільгове кредитування інвестиційної та інноваційної діяльності експортоорієнтованих підприємств, через надання податкових пільг для залучення іноземних інвестицій в експортоорієнтовані виробництва, через рівень кредитних ставок тощо. Тому фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності «потребує особливого підходу», який стимулюватиме акумуляцію фінансових і матеріальних ресурсів, нематеріальних активів для оновлення виробничих процесів, виробництва конкурентоспроможної продукції та виходу з нею на нові зовнішні ринки збуту і розширення існуючих. Саме конкурентоспроможність продукції, як найважливіший чинник зростання вартісних обсягів товарного експорту і заміщення імпорту на внутрішньому ринку товарами вітчизняного виробництва, має бути одним із головних об'єктів прямого чи опосередкованого впливу інструментів та важелів фінансового регулювання [11, с. 117].

З метою підвищення рівня реалізації державної інноваційно-інвестиційної політики необхідно посилити протидію з боку податкової адміністрації ухиленню від оподаткування значної частини прибутків підприємств та вивезення капіталу шляхом закупівлі у посередницьких фірм (часто – офшорних) сировини та обладнання за завищеними цінами та реалізації таким фірмам готової продукції за заниженими цінами.

ВИСНОВКИ

На сьогодні актуальною залишається проблема вироблення дієвих стимулів для вітчизняних суб'єктів господарювання до нарощування експорту конкурентоспроможної високотехнологічної і наукомісткої продукції. Тому вдосконалення фінансового регулювання зовнішньоторговельної діяльності, зокрема, і зовнішньоекономічної діяльності в цілому повинно відбуватися у напрямку вирішення таких основних питань:

- ✦ нарощування обсягів і якості експорту, зміни його структури на користь товарів з високим і середньо високим технологічними рівнями, розширення асортименту товарів;
- ✦ підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на основі впровадження інновацій і розширення географічної структури експорту;
- ✦ обмеження вивозу сировинних і напівсировинних ресурсів, які можуть бути використані вітчизняними виробниками і населенням країни;
- ✦ сприяння «інвестиційному імпорту», аналоги якого не виробляються в Україні;
- ✦ заохочення ввозу прямих іноземних інвестицій з найсучаснішими технологіями;
- ✦ мінімізація різноманітних обмежень (тарифних і нетарифних бар'єрів) для імпортерів вітчизняної готової продукції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Hallak J. C. Product quality and the direction of trade / J. C. Hallak // Journal of international Economics. – 2006. – № 68. – pp. 238 – 265.

2. COMTRADE. United Nations Commodity Trade Statistics Database // United Nations Statistics Division // comtrade.un.org.

3. **Ткачук О. В.** Товарна диференціація торгівлі України з Європейським Союзом // О. Ткачук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 48 – 55.

4. Державна митна служба України. Митна статистика. Сумарний обсяг імпорту та експорту окремих груп товарів за кодами УКТЗЕД [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/dmsu/control/cstat/12a/showstat>

5. Організація економічного співробітництва і розвитку. Наука. Техніка та промисловість. 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecdilibrary.org>

6. **Мельник Т. М.** Оцінка рівнів технологічної місткості зовнішньої торгівлі України // Т. Мельник, О. Зубко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4 (119). – С. 133 – 139.

7. National Science Board [Електронний ресурс]. 2010. Science and Engineering 2010/Arlington, VA: National Science Foundation [NSF 10-01], 566 p. – Режим доступу : <http://www.nsf.gov/statistics>

8. WTO International Trade – Statistics, 2007.

9. **Денисюк В.** Фактори та моделі інноваційно орієнтованого економічного розвитку / В. Денисюк, А. Марків // Економіст. – 2009. – № 4. – С. 20 – 25.

10. **Пискунов Ю. В.** Международная торговля товарами и услугами / Ю. В. Пискунов. – М. : ВАВТ, 2010.

11. **Крупнін В. С.** Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств / В. Крупнін // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 114 – 120.

Рецензент: завідувач кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету, д-р екон. наук, професор **О. П. Кириленко**

УДК 338.26.015.001.57

СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ В УПРАВЛЕНИИ РЕГИОНАЛЬНЫМ РАЗВИТИЕМ

КЛЕБАНОВА Т. С., ГУРЬЯНОВА Л. С., ТРУНОВА Т. Н., СМІРНОВА А. Ю.

УДК 338.26.015.001.57

Клебанова Т. С., Гурьянова Л. С., Трунова Т. Н., Смирнова А. Ю. Сценарное моделирование в управлении региональным развитием

В статье предложены сценарные модели управления социально-экономическим развитием регионов, которые позволяют оценить последствия реализации различных вариантов финансовой региональной политики, направленной на уменьшение глубины кризиса в региональных системах, сглаживание циклических колебаний, выравнивание уровней социально-экономического развития территорий.

Ключевые слова: сценарное моделирование, региональное развитие, финансовая региональная политика, циклические колебания.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Библ.:** 13.

Клебанова Тамара Семеновна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономической кибернетики, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: tamara_kleb@ukr.net

Гурьянова Лидия Семеновна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Трунова Татьяна Николаевна – преподаватель, кафедра экономической кибернетики, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Смирнова Анастасия Юрьевна – преподаватель, кафедра экономической кибернетики, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

УДК 338.26.015.001.57

UDC 338.26.015.001.57

Клебанова Т. С., Гурьянова Л. С., Трунова Т. М., Смирнова А. Ю. Сценарное моделирование в управлении региональным развитием

Klebanova T. S., Guryanova L. S., Trunova T. N., Smirnova A. Y. The Scenary Modeling in Regional Development Management

У статті запропоновано сценарні моделі управління соціально-економічним розвитком регіонів, які дозволяють оцінити наслідки реалізації різних варіантів фінансової регіональної політики, яка спрямована на зменшення глибини кризи в регіональних системах, згладжування циклічних коливань, вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку територій.

The scenary models of regions social and economic development management are offered in the article. They allow to estimate consequences of various financial regional policy versions realization directed on crisis depth reduction in regional systems, cyclic fluctuations smoothing, territories social and economic development levels alignment.

Ключові слова: сценарне моделювання, регіональний розвиток, фінансова регіональна політика, циклічні коливання.

Key words: scenary modeling, regional development, financial regional policy, cyclic fluctuations

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Библ.:** 13.

Pic.: 1. **Tabl.:** 4. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 13.

Клебанова Тамара Семеновна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної кибернетики, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Klebanova Tamara S. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Economic Cybernetics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: tamara_kleb@ukr.net

E-mail: tamara_kleb@ukr.net

Гурьянова Лидия Семеновна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Guryanova Lidia Semenovna – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Трунова Татьяна Николаевна – викладач, кафедра економічної кибернетики, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Trunova Tatyana N. – Lecturer, Department of Economic Cybernetics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Смирнова Анастасия Юрьевна – викладач, кафедра економічної кибернетики, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Smirnova Anastasiya Y. – Lecturer, Department of Economic Cybernetics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)